

Research Article

<http://isoedmag.ir>

مقاله علمی پژوهشی

صفحه ۱۰۳-۱۲۶

عنوان: بازاندیشی در ساختار مدارس: طراحی و تایید مدل خلاقیت محور برای آموزش ابتدایی

فریدن فروغی سوها^۱، عادل زاهد بابلان^۲، علی خالق خواه^۳ و مهدی معینی کیا^۴

اطلاعات مربوط به

چکیده

مقاله

هدف پژوهش حاضر بازاندیشی در ساختار مدارس: طراحی و تایید مدل خلاقیت محور برای آموزش ابتدایی بود. پژوهش حاضر از منظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت محتوایی کیفی - کمی می‌باشد. در فاز کیفی برای بدست آوردن داده‌ها از مصاحبه ساختارمند استفاده شد و نتایج بدست آمده با استفاده از روش اشتراوس و کوربین در قالب کدهای باز، محوری و انتخابی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در مرحله کمی، داده‌ها با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته بر اساس نتایج کیفی مرحله اول گردآوری شده و برای تجزیه و تحلیل از روش مدل معادلات ساختاری (حداقل مربعات جزئی استفاده) شد. جامعه آماری بخش کیفی سرگروه‌های درسی و معلمان سرآمد استان اردبیل در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳ بودند که تا دستیابی به اشباع نظری و با روش نمونه‌گیری هدفمند ۱۲ نفر انتخاب شدند. جامعه آماری بخش کمی نیز کلیه معلمان زن و مرد شاغل در تاکنیک یک اردبیل به تعداد ۱۷۰ نفر اردبیل بودند که بر اساس فرمول کوکران ۳۲۰ نفر با روش نمونه‌گیری خوشای چند مرحله‌ای به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. نتایج حاکی از آن است که در مرحله کیفی ۷۱ کد محوری و ۶ کد انتخابی به دست آمده و مشخص شد که الگوی مدرسه خلاق تحت تاثیر مقوله‌های آموزش و توسعه حرفاهاي، برنامه‌بزي و طراحی درسي، فرهنگ خلاقانه، توسعه خودکار آمدي، عوامل خوانادي، عوامل اجتماعي، کليد واژگان خلاقیت، مدارس مختلف و توسعه تکنولوژي پرداختن به خلاقیت و سرمایه‌گذاري در رشد و نمو آن بيش از پيش لازم و ضروري است.

^۱. دانشجوی دکتری علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران fardin.foroghi.2018@gmail.com

^۲. نویسنده مسئول: استاد دانشگاه محقق اردبیلی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران Zahed@uma.ac.ir

^۳. دانشیار دانشگاه محقق اردبیلی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران alikhaleg@gmail.com

^۴. دانشیار دانشگاه محقق اردبیلی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران m_moeinkia@uma.ac.ir

مقدمه

با توجه به تغییر و تحولات روزافزون در ساحت‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، آموزشی و توسعه بیش از پیش فناوری، پرورش قدرت تخلیل، خلاقیت و نوآوری برای مواجهه با چالش‌های احتمالی این تحولات، امری ضروری است (کولوی، ۲۰۱۵). خلاقیت، ابتكار و نوآوری مرحله‌ای از رشد عقلی است که می‌تواند منجر به ساخت و ایجاد موقعيتی برای راحت‌تر زیستن شود. خلاقیت یک سازه یا یک پدیده واحد نیست بلکه یک مفهوم در قالب برچسب علمی است که برای اقدامات یا اعمال گوناگون و متنوع انسان به کار می‌رود که می‌تواند منجر به نتایج جدید و با ارزشمند شود (کلاؤن، ۲۰۱۸). به نقل از شکوهی و همکاران، امروزه یادگیرنده‌گان به سرعت می‌توانند راههای یادگیری و استفاده از یادگیری‌های قبلی را بطور طبیعی و با راهنمایی پسیار کمی دریابند. آنها خلاقان پرشور، مبتکران و هنرمندانه هستند که متنظر شکوفا شدن هستند. هکی و وسترن^۱ (۲۰۱۱) تأکید می‌کنند که یادگیرنده‌گان در هر سنی باید به صورت خلاقانه آموزش داده شوند تا خودشان خلاق باشند. اگر چه علاقه به خلاقیت به عصر افلاطون بر می‌گردد (کروپلی، ۲۰۰۴)، اما استدلال بر اینکه آیا خلاقیت تابع آموزش است به قرن نوزدهم مربوط می‌شود (بیز و کافشن، ۲۰۰۶). هنگامی که گیلفورد خواستار توجه بیشتر به مطالعه خلاقیت در سال ۱۹۵۰ شد، افراد به خلاقیت گیلفورد به عنوان مجموعه‌ای از خصوصیات فردی از جمله ویژگی‌های شخصیتی، توانایی‌های شناختی، انگیزه و مهارت‌های تفکر و اگرا می‌نگریستند. تنها در دو دهه گذشته روانشناسان به درک اهمیت عوامل محیطی مانند جامعه محیط خانواده و مدارس بر خلاقیت پرداخته‌اند (بیز و استرنبرگ، ۲۰۰۳).

با توجه به اهمیت روزافزون خلاقیت، جوامع مختلف در سراسر جهان توجه خود را به این نکته معطوف کرده‌اند که کودکان و نوجوانان چگونه می‌توانند خلاقیت را از طریق آموزش بدست آورند (بایز و فرازی، ۲۰۱۵). از این‌رو در دهه‌های اخیر علاقه به خلاقیت در حوزه آموزش و پرورش رشد فرازینده‌ای پیدا کرد (هانگ و همکاران، ۲۰۱۹). و بنابر نتایج پژوهش‌های گوناگون و برخلاف برخی تصورهای غلط که خلاقیت را ذاتی می‌دانند، خلاقیت امری اکتسابی بوده و پرورش آن در میان یادگیرنده‌گان می‌تواند یکی از پیامدهای مثبت یادگیری در مدارس باشد (احدى و همکاران، ۱۳۹۲). مدارس را می‌توان بعنوان جایگاهی در نظر گرفت که فراتر از عمل دانش‌افزایی عمل کرده و به توسعه خلاقیت در یادگیرنده‌گان می‌پردازد؛ به شرط اینکه، در کلاس درس رویکردهایی که به کاریسته می‌شوند مسئله محور بوده و ریسک‌پذیری و تفکر و اگرا را در دانش‌آموزان تقویت نماید. به عبارتی مدرسه باید از جنس مدارس خلاق باشد. مدرسه خلاق، جایی است که فرآگیران و معلمان در آنجا لحظاتشان را با انرژی و شادکامی مضاعف سپری کرده و با مساتلی که در محیط زندگی واقعی رخ می‌دهد دست و پنجه نرم می‌کنند. در این نوع مدارس زمان و نحوه سپری شدن آن مطற نبوده، دانش‌آموزان و معلمان بعد از رسیدن به هدف، آن را شروعی دوباره برای اهداف دیگر در نظر می‌گیرند. در مدارس

1. Colley
2. Glaveanu
3. Hickey & Webster
4. Copley
5. Baer & Kaufman
6. Niu & Sternberg
7. Wysea & Ferrari
8. Huang & et al

خلاق عملکرد و اهداف معلم و داشش آموز همسو بوده و برای رسیدن به اهدافشان تلاش مستمر دارند. آنان از اشتباه کردن هراسی ندارند بلکه آن را رهنمودی برای یادگیری تلقی می‌کنند (یاسمی و همکاران، ۱۳۹۹). از آنجایی که در مدرسه خلاق، تعداد زیادی از بزرگسالان، والدین دانش آموزان، متخصصان، افرادی با مشاغل گوناگون و همچنین افراد علاقه‌مند به فعالیت‌های آموزشی، در گیر می‌شوند پس می‌توان آن را به عنوان اجتماع یادگیری در نظر گرفت. به طوری که در این نوع مدارس بزرگسالان و دانش آموزان به صورت مشارکتی به برنامه‌ریزی می‌پردازند. به طور کلی در مدارس خلاق افرادی که میل به همکاری با مجموعه‌های آموزشی دارند بدون توجه به پست و مقام، و با حرفة و شغل می‌توانند تجارت و آموخته‌های قبلی خود را، که اثربخشی آن مورد تایید است با داشش آموزان و سایر عوامل مدرسه به اشتراک بگذارند. از آنجایی در مدارس خلاق از اجتماع یادگیری استقبال می‌شود، بنابراین افراد مشارکت کننده از متن برنامه درسی تا تهیه و تدوین ابزارهای آموزشی با مدرسه همکاری می‌کنند. در همه زمینه‌های یاد شده، تعاملی پویا و دو جانبه میان دانش آموزان و اجتماع یادگیری که با مدرسه خلاق در تعامل است، دیده می‌شود. همان طور که اشاره شد، اجتماع یادگیری دربرگیرنده تمام افرادی است که دوست دار همکاری با این مجموعه‌اند. در حققت مدرسه خلاق مانند آزمایشگاهی است که در آن می‌توان تجارت عملی کسب کرد و این کار با همکاری و مشارکت مده افراد علاقه‌مند در به اشتراک گذاشتن تجارت خود صورت می‌پذیرد. در مدارس خلاق می‌توان استعدادها و علاقه‌های کودکان را در حال یادگیری کشف کرد و هر داشش آموز را مناسب با استعداد و علایقش راهنمایی کرد. در این صورت هزینه‌های برای خانواده و سیستم آموزشی به حداقل خود خواهد رسید (حسینی، جالووند، ۱۳۹۴).

بهشتی (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان تاثیر معلم در ایجاد خلاقیت و نقش خلاقیت در پیشرفت دانش آموزان معتقدند که، امروزه خلاقیت به عنوان یک مفهوم پرطرفدار در حوزه آموزش شناخته می‌شود و این موضوع به عنوان یک مزیت بزرگ برای معلمان به شمار می‌آید. به همین دلیل، پژوهش خلاقیت در دانش آموزان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. به طوری که، بسیاری از متخصصان روان‌شناسی و آموزش بر این باورند که مهارت‌های خلاقانه بخشی از مهارت‌های روان‌شناسی هستند که برای موقوفت در محیط‌های آموزشی و حرفا‌های آینده ضروری‌اند. اکثر شرکت‌های بزرگ و متین به دنبال جذب افراد خلاق در تیم‌های خود هستند. از این‌رو، مدارس نیز مسئولیت دارند تا به دانش آموزان آموزش‌های مؤثری در زمینه پژوهش و شکوفایی خلاقیت ارائه دهند. همچنین خانی (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان نقش طراحی آموزشی در ارتقای خلاقیت دانش آموزان ابتدایی اظهار دارد که، اشتباهی با روش‌های شناسایی و پژوهش خلاقیت دانش آموزان برای معلمان در مدارس و همچنین والدین در خانه بسیار سودمند است و می‌تواند به تقویت و توسعه مهارت‌های خلاقانه فرآیند. این موضوع که آیا خلاقیت نیز مانند هوش قابل اندازه‌گیری، ارزیابی و تقویت است یا خیر، خود یک مسئله مهم و قابل تأمل به شمار می‌آید. اگاهی از ویژگی‌های افراد خلاق می‌تواند در فرآیند رشد و شکوفایی مهارت‌های خلاقانه کودکان در محیط‌های آموزشی و خانوادگی تأثیرگذار باشد. به عنوان مثال، شناخت ویژگی‌هایی چون کنیچکاوی، انعطاف‌پذیری در تفکر و توانایی حل مسئله به معلمان و والدین کمک می‌کند تا محیطی مناسب برای پژوهش خلاقیت فراهم کنند. یاسمی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان طراحی الگوی مدرسه خلاق برای دوره ابتدایی و اعیان‌بارخشی آن از دیدگاه متخصصان بر این باورند که در کشورهای پیشرفتنه، پژوهش خلاقیت یکی از اهداف برجسته و بنیادین نظام آموزشی به شمار می‌آید؛ به طوری که در شرایط حساس و بحرانی کنونی و با توجه به تحولات سریع و غیرقابل اجتناب در سطح جهانی، اگر به دنبال شکوفایی استعدادها و رشد خلاقیت و نوآوری در افراد هستیم، ضروری است که نظام آموزشی را دگرگون کنیم. تنها معلمانی که خود خلاق هستند می‌توانند دانش آموزانی خلاق و نوآور تربیت کنند و تنها یک نظام آموزشی

فعال، خلاق و در حال تحول می‌تواند در دستیابی به این هدف تاریخی موفق عمل کند. همچنین آنکه بر این باورند که اطلاع‌رسانی به خانواده‌ها از طریق برگزاری کلاس‌های آموزشی برای والدین، استفاده از شیوه‌های تشویقی و اجرای طرح‌های نوین، می‌تواند به رشد و پرورش خلاقیت دانش‌آموزان کمک کند. همچنین، برگزاری تمرینات ویژه برای دانش‌آموزان و به کارگیری روش‌های تدریس فعال و پویا از جمله اقداماتی است که می‌توان در این راستا انجام داد. از طرفی تبلور و جونز^۱ (۲۰۲۳) در پژوهشی که انجام دادند بر این باورند که مدارس خلاق می‌توانند به کاهش استرس و اضطراب در دانش‌آموزان کمک کنند. یافته‌های نشان دادند که محیط‌های آموزشی خلاق، به دانش‌آموزان این امکان را می‌دهند که به راحتی ایده‌ها و احساسات خود را بیان کنند. همچنین، این پژوهش نشان داد که دانش‌آموزان در این محیط‌ها احساس امنیت بیشتری دارند و به راحتی می‌توانند در فرایند یادگیری شرکت کنند. همچنین اسمس و برون^۲ (۲۰۲۲) در پژوهشی به بررسی تأثیر روش‌های آموزشی خلاق بر روی دانش‌آموزان با نیازهای ویژه پرداختند. نتایج نشان داد که استفاده از روش‌های خلاقانه به بهبود یادگیری و پیشرفت تحصیلی این دانش‌آموزان کمک کرده است. محققان تأکید کردند که مدارس خلاق می‌توانند به عنوان یک بستر مناسب برای گنجاندن دانش‌آموزان با نیازهای ویژه عمل کنند و به آن‌ها فرستاده‌ای برابر برای یادگیری فراهم آورند. فالاجر و ریمیر^۳ (۲۰۲۲) در پژوهشی با عنوان نقش خلاقیت در آموزش و پرورش نشان دادند که مدارس خلاق می‌توانند به افزایش مهارت‌های حل مسأله در دانش‌آموزان کمک کنند. محققان دریافتند که دانش‌آموزان در محیط‌های خلاق، توانایی بهتری در برخورد با جالش‌ها و مشکلات دارند. این مطالعه بر اهمیت ایجاد فضایی حمایتی و تشویق‌کننده در مدارس تأکید کرد که به رشد خلاقیت دانش‌آموزان کمک کند. با توجه به نقش خلاقیت در رشد و توسعه جامعه و اکتسابی بودن آن، هدف پژوهش حاضر شناسایی و اعتبارسایی الگوی مدرسه خلاق در دوره ابتدایی است.

سؤالات تحقیق

مؤلفه‌ها و شاخص‌های الگوی مدرسه خلاق در دوره ابتدایی کدامند؟

آیا الگوی مدرسه خلاق در دوره ابتدایی از اعتبار لازم برخوردار است؟

روش تحقیق

تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت محتوایی، آمیخته با رویکرد اکتشافی است که در دو فاز کیفی و کمی انجام شده است. در بخش کیفی، از روش نظریه داده بنیاد (گراند نتوری) و در بخش کمی، از روش توصیفی پیمایشی استفاده شد. برای گردآوری داده‌های کیفی از روش مصاحبه ساختارمند استفاده شده و نتایج آن در راستای تدوین مدل پارادایمی، با روش اشتراوس و کورین (هیافت نظاممند) در سه محور کدهای باز، محوری و انتخابی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. جامعه اماری بخش کیفی پژوهش شامل سرگروه‌های درسی و معلمان سرآمد استان اردبیل در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳ بود. این جامعه دارای شاخص‌های ورودی شامل سایر شرکت‌کنندگان از ۵ سال کار در دوره ابتدایی، عضویت در گروه‌های درسی، داشتن مقالات یا تأییفات در حوزه خلاقیت و داشتن حداچل مدرک کارشناسی ارشد است. همچنین جامعه اماری بخش کمی، شامل کلیه همکاران دوره

¹. Taylor, Jones

². Smith & Brown

³. Fletcher, Riemer

ابتدایی شاغل به تدریس در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳ در نواحی یک اردبیل به تعداد ۱۰۷۰ نفر بود. روش نمونه‌گیری در بخش اشایع نظری اتفاق افتاد (جدول ۱). در بخش کمی نیز، از روش نمونه‌گیری خوشایی چند مرحله‌ای استفاده شد. به این ترتیب که ابتدای نواحی یک و سپس مدارس و در نهایت کلاس‌های درس به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. حجم نمونه آماری بر اساس جدول مورگان ۳۲۰ نفر تعیین شد. داده‌های کمی از طریق پرسشنامه محقق ساخته ۷۰ گویه‌ای (جدول ۲) که بر اساس طیف لیکرت پنج درجای (خیلی کم: ۱ تا خیلی زیاد: ۵) نمره‌گذاری شده بود، گردآوری گردید. برای بررسی پایایی نتایج کفی از روش دوک‌گذار (محاسبه ضریب کاپای کوهن) و برای محاسبه پایایی پرسشنامه از ضریب الگای کرونباخ استفاده شد. که مقدار آن ۰/۹۷ بودست آمد که نشان از پایایی مطلوب ابزار پرسشنامه است (جدول ۲). روابی محتوایی پرسشنامه نیز مورد تایید اسانید حوزه علوم تربیتی بود و تجزیه و تحلیل داده‌های کمی با کاربرست نرم‌افزارهای Smart PLS و SPSS صورت گرفت.

جدول ۱: مشخصات کلی افراد مورد مصاحبه در محله کفی

ردیف	کد مصاحبه شونده	پست سازمانی	محل خدمت	مدت مصاحبه
۱	۱ م	معلم نمونه	ناحیه یک اردبیل	۴۵
۲	۲ م	معلم نمونه	ناحیه یک اردبیل	۵۰
۳	۳ م	معلم نمونه	ناحیه دو اردبیل	۵۰
۴	۴ م	معلم نمونه	ناحیه دو اردبیل	۴۸
۵	۵ م	سرگروه آموزشی	ناحیه یک اردبیل	۵۵
۶	۶ م	سرگروه آموزشی	ناحیه یک اردبیل	۴۰
۷	۷ م	سرگروه آموزشی	ناحیه یک اردبیل	۵۵
۸	۸ م	معلم نمونه	ناحیه دو اردبیل	۶۰
۹	۹ م	معلم نمونه	ناحیه یک اردبیل	۵۰
۱۰	۱۰ م	معلم نمونه	ناحیه دو اردبیل	۴۵
۱۱	۱۱ م	معلم نمونه	ناحیه دو اردبیل	۶۰
۱۲	۱۲ م	معلم نمونه	ناحیه یک اردبیل	۴۵

محاسبه ضریب کاپای کوهن: ضریب کاپای کوهن معیاری برای اندازه‌گیری توافق بین دو یا چند قضاوت کننده است که داده‌های کیفی را طبقه‌بندی می‌کنند. این ضریب مقدار توافق واقعی را نسبت به توافق تصادفی نشان می‌دهد و مقادیری بین ۰-۱ تا ۱ دارد؛ مقادیر نزدیک به ۱ نشان‌دهنده توافق بالا و مقادیر نزدیک به ۰ نشان‌دهنده توافق تصادفی هستند.

جدول ۴: ضریب کاپای کوهن

شخص ب		شخص الف
مخالفم	موافق	
۲	۶۲	موافق
۶	۱	مخالفم
$\frac{Pr(a) - pr(e)}{1 - pr(e)} = \frac{0/96 - 0/81}{1 - 0/81} = \frac{0/15}{0/19} = 0/80$		

با توجه به اینکه مقدار ضریب محاسبه شده در محدوده $0/61 \leq 0/80 \leq 0/96$ قرار دارد می توان اذعان داشت که توافق بسیار خوب بوده و دادهای کیفی از پایایی مطلوبی برخوردار هستند.

جدول ۵: تخصیص گوییده‌ها به مؤلفه‌ها

ردیف	مؤلفه اصلی	مؤلفه فرعی (گوییده‌ها)	ضریب آلفای کرونباخ
۱	آموزش و توسعه حرفه‌ای	۹	۰/۹۴
۲	برنامه‌بیزی و طراحی درسی	۶	۰/۹۱
۳	فرهنگ خلاقانه	۶	۰/۹۲
۴	توسعه خودکارآمدی	۵	۰/۹۱
۵	مفهوم محوری	۴	۰/۷۳
۶	عوامل خانوادگی	۷	۰/۸۷
۷	عوامل اجتماعی	۳	۰/۷۷
۸	عوامل اقتصادی	۳	۰/۷۵
۹	کالبد آموزشی	۳	۰/۸۸
۱۰	فعالیت‌های یاددهی یادگیری	۴	۰/۸۸
۱۱	تکنولوژی آموزشی	۴	۰/۸۶
۱۲	ارتباط با جامعه	۳	۰/۷۶
۱۳	سازمان مثبت گرا	۳	۰/۷۴
۱۴	ترویج پژوهش	۳	۰/۷۵

۰/۷۸	۳	تربیت شهروند مظلوب	۱۵
۰/۷۲	۲	بهمود بهرهوری	۱۶
۰/۷۹	۳	اعتنای توانمندی‌ها	۱۷
۰/۹۷	۷۱	تعداد کل سوالات	

یافته‌های پژوهش

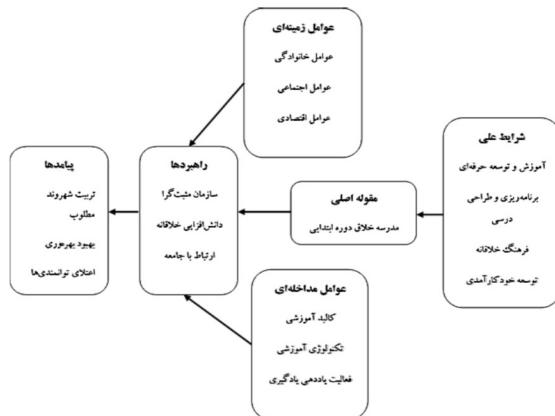
به منظور پاسخگویی به پرسش اول پژوهشی، بر اساس داده‌های استخراج شده از فرآیند مصاحبه با روش اشتراوس و کورین، ۶ کد انتخابی، ۱۷ کد محوری و ۷۱ کد باز برای مدرسه خلاق شناسایی شد. عوامل علی دارای چهار مقوله (آموزش و توسعه حرفاًی، برنامه‌ریزی و طراحی درسی، فرهنگ خلاقانه و توسعه خودکار آمدی)؛ مقوله محوری دارای چهار مولفه، عوامل زمینه‌ای دارای سه مقوله (عوامل خانوادگی، عوامل اجتماعی و عوامل اقتصادی)؛ عوامل مداخله‌ای دارای سه مقوله (عوامل کالبد آموزشی، فعالیت‌های یادگیری و تکنولوژی آموزشی؛ راهبردها دارای سه مقوله (عوامل ارتباط با جامعه، سازمان مثبت‌گر و دانش‌افزایی خلاقانه) و پیامدها دارای سه مقوله (عوامل تربیت شهروند مظلوب، بهمود بهرهوری و اعتنای توانمندی‌ها) بود. بر اساس ابعاد و مفاهیه‌های استخراج شده جدول (۴)، الگوی مدرسه خلاق در شکل (۱) ارائه شده است.

جدول ۴: کدهای انتخابی، محوری و باز

کدهای باز	کد محوری	کدهای انتخابی
شناخت روش تدریس قعال (م ۴ م ۵ م ۸ م ۱۰ م)		
توجه به تفاوت‌های فردی (م ۱ م ۳ م ۵ م)		
دانش خلاقانه (م ۲ م ۷ م ۸ م ۱۱ م ۱۲ م)		
سلط پر سیک مدیریتی کلاسی (م ۱ م ۳ م ۷ م ۸ م ۱۲ م)	آموزش و توسعه حرفاًی	
اگاهی علمی معلمان (م ۴ م ۵ م ۸ م ۱۰ م)		
شناخت محیط آموزشی (م ۱ م ۳ م ۶ م ۹ م)		عوامل اعلی
فن بیان معلم (م ۲ م ۵ م ۸ م ۱۰ م)		
تبادل تجارت (م ۴ م ۵ م ۸ م ۱۲ م)		
پشتیبانی از یادگیری مستمر (م ۳ م ۴ م ۹ م ۱۰ م)		
دموکراسی آموزشی (م ۵ م ۷ م ۹ م)		
مضامین درسی خلاقانه (م ۶ م ۸ م ۱۱ م ۱۲ م)		
تفکر و اکرا در برنامه درسی (م ۱ م ۴ م ۵ م ۱۰ م)	برنامه‌ریزی و	
رشد و توسعه تفکر الگوریتمی (م ۵ م ۶ م ۸ م ۹ م)		

زمان انتظار در برنامه درسی (۱۲ م ۸ م ۳ م) رویکرد ارزشیابی (۱۲ م ۵ م ۸ م)	طراحی درسی	
حمایت از اندیشه‌های خلاقانه (۱۲ م ۹ م ۵ م) تربیت روحیه پژوهشگری (۱۲ م ۷ م ۸ م ۱۱ م) روحیه تحول پذیر (۱۰ م ۹ م ۵ م) ایجاد فرهنگ بازخورد (۱۰ م ۸ م ۳ م) تشویق به ریسک‌پذیری (۱۲ م ۹ م ۵ م) توجه به شکست (۱۲ م ۹ م ۵ م)	فرهنگ خلاقانه	
یادگیری مستقل و یادگیری خود انگیخته در دوره ابتدایی (۱۲ م ۷ م ۳ م) ریسک‌های مسئولانه (۱۲ م ۷ م ۳ م) بازتاب خودبینتری (۱۰ م ۸ م ۵ م)	توسعه	خودکارآمدی
مدرسه خالق محیطی برای ابراز ایده‌ها و خلاقانه (۱۰ م ۳ م ۳ م ۵ م ۴ م ۸ م) مدرسه خالق سیستمی برای یادگیری عملی و تجربی (۱۰ م ۳ م ۳ م ۵ م ۴ م ۹ م) مدرسه خالق محیطی با جو مشارکتی و همکاری (۱۰ م ۲ م ۵ م ۵ م ۶ م ۷ م ۸ م) حمایت از انگیزه ذاتی دانش‌آموز (۱۰ م ۹ م ۷ م)		مقوله محوری
توسعه استقلال فردی در خانواده (۱۰ م ۴ م ۳ م) وضعیت اقتصادی خانواده (۱۲ م ۹ م ۸ م)		
وضعیت اجتماعی خانواده (۱۱ م ۹ م ۹ م ۵ م ۵ م) سیک تربیتی خانواده (۱۲ م ۱۱ م ۸ م ۷ م ۶ م ۱ م ۱) سطح تحصیلات والدین (۱۰ م ۸ م ۴ م ۳ م ۵ م ۶ م) جو عاطفی خانواده (۸ م ۷ م ۶ م ۳ م ۲ م)	عوامل خانوادگی	عوامل زمینه‌ای
باورهای اجتماعی (۱۱ م ۱۰ م ۱۰ م ۱۰ م ۱۰ م ۱۰ م ۱۰ م) همسویی فرهنگ محیط با محتوای آموزشی (۱۲ م ۸ م ۳ م ۳ م ۳ م ۵ م)		

عوامل اجتماعی	اجتماع پادگیری (م، ۳، ۵، ۵، ۷)	عوامل اجتماعی
عوامل اقتصادی	تخصیص بودجه دولتی (م، ۲، ۵، ۵، ۷، ۱۱)	عوامل اقتصادی
کالبد آموزشی	سرمایه‌گذاری بخش خصوصی (م، ۱، ۵، ۸، ۹، ۲۰)	کالبد آموزشی
عوامل مداخله‌ای	همایت مالی از افراد مولد (م، ۳، ۵، ۶، ۹، ۹)	عوامل مداخله‌ای
عوامل مداخله‌ای	رنگ فضای آموزشی (م، ۲، ۴، ۵، ۵)	عوامل مداخله‌ای
فعالیت پاددهی	توسعه مناطق طبیعی در بافت‌های آموزشی (م، ۵، ۵، ۶، ۸)	فعالیت پاددهی
یادگیری	اتاق بازی و پادگیری (م، ۱، ۳، ۵، ۷، ۹)	یادگیری
تکنولوژی آموزشی	مواد و متابیع آموزشی (م، ۶، ۷، ۷، ۱۰)	تکنولوژی آموزشی
راهبردها	ساختمان‌بندی کلاس درس (م، ۱، ۴، ۶، ۹، ۱۲)	راهبردها
ارتباط با جامعه	پکاریست محتوای چندرسانه‌ای (م، ۱، ۳، ۵، ۵، ۵، ۹، ۱۲)	ارتباط با جامعه
سازمان مثبت گرایانه	رویکردهای آموزشی نوین (م، ۶، ۸، ۱۰)	سازمان مثبت گرایانه
دانش افزایی خلاقانه	فناوری اطلاعات (م، ۳، ۵، ۵، ۱۰)	دانش افزایی خلاقانه
دانش افزایی خلاقانه	ترزیکم دانش (م، ۱، ۴، ۵، ۷)	دانش افزایی خلاقانه
دانش افزایی خلاقانه	هوشمندسازی مدارس (م، ۱، ۳، ۵، ۷، ۱۰)	دانش افزایی خلاقانه
دانش افزایی خلاقانه	بازی‌های رایانه‌ای هدفمند (م، ۴، ۶، ۹)	دانش افزایی خلاقانه
دانش افزایی خلاقانه	همکاری با سازمان‌ها (م، ۳، ۵، ۵، ۱۰)	دانش افزایی خلاقانه
دانش افزایی خلاقانه	شرکت با والدین (م، ۲، ۴، ۹، ۱۱)	دانش افزایی خلاقانه
دانش افزایی خلاقانه	برگزاری رویندهای متشترک (م، ۱، ۳، ۵، ۶، ۹)	دانش افزایی خلاقانه
دانش افزایی خلاقانه	تدوین سیاست‌های انگیزشی و تشویقی (م، ۷، ۸، ۹، ۱۲)	دانش افزایی خلاقانه
دانش افزایی خلاقانه	اجرای طرح و برنامه‌های مبتكراخانه (م، ۳، ۵، ۸، ۹)	دانش افزایی خلاقانه
دانش افزایی خلاقانه	توسعه تجهیزات آموزشگاهی (م، ۱، ۳، ۵، ۷، ۱۰)	دانش افزایی خلاقانه
دانش افزایی خلاقانه	سوزنندگی شغلی معلمان (م، ۲، ۴، ۵، ۸)	دانش افزایی خلاقانه
دانش افزایی خلاقانه	برگزاری دوره‌های ضمنن خدمت (م، ۱، ۳، ۴، ۵، ۸، ۱۰)	دانش افزایی خلاقانه
دانش افزایی خلاقانه	آموزش و مشاوره خانواده (م، ۷، ۹، ۸، ۱۱)	دانش افزایی خلاقانه
دانش افزایی خلاقانه	ترویج پژوهش (م، ۳، ۵، ۶، ۹)	دانش افزایی خلاقانه

شكل 1: التكوي نهائی، مدرج سه خلاقی در دوره ابتدائی،

سؤال دوم: آیا الگو مدرس خالق از اعتبار لازم برخوردار است؟

به منظور پاسخگویی به سوال دوم پژوهش، ابتدا شاخص‌های آماری توصیفی به تفکیک جنسیت، سن، مدرک تحصیلی و سابقه خدمت محاسبه شد. نتایج نشان داد که ۵۸/۵٪ از پاسخگویان مرد و ۴۱/۵٪ از پاسخگویان زن بودند. و بیشترین رده سنی سال ۴۰-۳۰ بود. در ارتباط با مدرک تحصیلی نیز ۵۷/۵٪ دارای مدرک کارشناسی، ۴۳٪ دارای مدرک کارشناسی ارشد، ۴/۵٪ دارای مدرک دکتری بودند. و از لحاظ سابقه خدمت ۵۰/۵٪ دارای ساقه خدمت ۱۰-۱۱ سال؛ ۲۳٪ دارای ساقه خدمت ۱۱-۲۰ سال؛ ۴۶٪ درصد دارای ساقه خدمت ۲۱-۳۰ بودند. در ادامه جهت اعتباریابی کمی و بررسی برازش الگو و استفاده از آزمون‌ها ابتدا شرایط پارامتریک و ناپارامتریک داده‌ها مشخص شدند. جهت بررسی توزیع نرمال یا غیرنرمال داده‌ها از آزمون کولموگروف-اسمیرنف استفاده شد که نتایج آن به شرح جدول زیر می‌باشد:

جدول ۵: نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنف جهت بررسی توزیع نرمال یا غیر نرمال داده‌ها

مقولات	آماره آزمون	سطح معناداری
عوامل علی	۰/۱۰	۰/۰۰۱
مقوله معوری	۰/۰۶۷	۰/۰۰۲
راهبردها	۰/۰۶۸	۰/۰۰۱
عوامل مداخله‌گر	۰/۰۹۸	۰/۰۰۱
شرایط زمینه‌ای	۰/۰۸۴	۰/۰۰۱
پیامدها	۰/۰۷۸	۰/۰۰۳

با توجه به سطح معناداری همه مقولات ($<0/05$) داده‌های توزیع نرمال هستند و دارای شرایط غیرپارامتریک هستند. لذا جهت بررسی و اعتباریابی الگوی طراحی شده از حداقل مربعتات جزئی (PIs) استفاده شد. جهت سنجش روایی و پایابی پرسشنامه نیز از آلفای کرونباخ و روایی سازه (همگرایی و واگرایی) استفاده شد. نتایج آزمون آلفای کرونباخ و پایابی ترکیبی و میانگین واریانس استخراج شده مقولات به شرح زیر بود:

جدول ۶: میزان آلفای کرونباخ، پایابی ترکیبی و میانگین واریانس استخراج شده مقولات

مقولات	آلفای کرونباخ	پایابی ترکیبی (C.R)	پایابی ترکیبی (AVA)	میزان آلفای کرونباخ شده	ضریب تعیین (R ²)
عوامل علی	۰/۹۸۰	۰/۹۸۱	۰/۶۴۸	-	-
مقوله معوری	۰/۷۳۶	۰/۸۲۹	۰/۵۵۰	۰/۷۶۶	۰/۴۶۳
راهبردها	۰/۸۸۴	۰/۹۰۴	۰/۵۵۴	-	-
عوامل مداخله‌گر	۰/۹۵۳	۰/۹۰۹	۰/۶۷۸	-	-
شرایط زمینه‌ای	۰/۹۲۸	۰/۹۳۷	۰/۵۳۵	-	-
پیامدها	۰/۹۰۷	۰/۹۲۵	۰/۶۰۶	۰/۳۷۶	-

با توجه به نتایج حاصل از جدول بالا پایابی همه مقولات بیشتر از ۰/۰ هستند و لذا پایابی پرسشنامه در حد ایده‌آل و مطلوب خود می‌باشد. پایابی ترکیبی همه مقولات نیز بالاتر از ۰/۰ بیشتر از میانگین واریانس استخراج شده (AVE) است که نشان از روابی همگرایی دارد. همچنین میانگین واریانس استخراج شده (AVE) برای همه مقولات بیشتر از ۰/۵ هستند که نشان از تأیید دویاره روابی همگرایی پرسشنامه دارد. جهت بررسی روابی و اگرایی نیز از روابی و اگرای یگانه-دوگانه استفاده شد. نتایج معیار HTMT به شرح جدول زیر بود:

جدول ۷: نتایج شاخص HTMT جهت بررسی روابی الگوی مدرسه خلاق دوره ابتدایی

مقولات	شرطیت علی	مقوله محوری	راهبردها	شرطیت مداخله گر	شرطیت زمینه‌ای	پیامدها
شرطیت علی						
مقوله محوری	۰/۰۰۴					
راهبردها	۹۷۰/۶					
شرطیت مداخله گر	۰/۰۴۶					
شرطیت زمینه‌ای	۰/۰۶۳					
پیامدها	۰/۰۷۰					

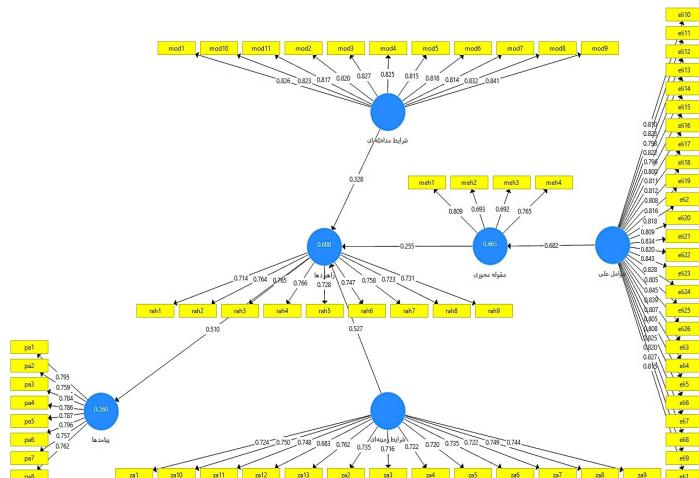
معیار HTMT جایگزین روش قدیمی فورنل-لارک شده است. اگر مقادیر این معیار کمتر از ۰/۰ باشد روابی و اگر قابل قبول است، با توجه به اطلاعات جدول بالا همه مقادیر کمتر از ۰/۰ هستند و روابی و اگرایی الگو نیز مورد تأیید است. در روند تحلیل عامل تأییدی، نخست لازم است تا روابی سازه مورد مطالعه قرار گرفته تا مشخص شود نشانگرهای انتخاب شده برای اندازه‌گیری سازه‌های مورد نظر خود از دقت لازم برخوردار هستند. با توجه به نتایج پایابی ترکیبی، میانگین واریانس استخراج شده (AVE) و همچنین معیار HTMT روابی سازه الگو (روابی همگرایی و روابی و اگرایی) تأیید شد. جهت برآشن مدل کلی از شاخص SRMR و شاخص برآشن هنجار شده (NFI) (روابی همگرایی و روابی و اگرایی) تأیید شد. همچنین در ادامه جهت بررسی تناسب بین مدل از شاخص شاخص Q^2 که به شاخص استون و گیسر معروف است استفاده شد. به طوری که معمولاً مقدار بالاتر از ۰/۰۸ SRMR از کمتر باشد یعنی مدل مطلوب بوده است: که در مدل پژوهش حاضر این مقدار برای استفاده شد. به طوری که اگر مقدار SRMR از ۰/۰۸ کمتر باشد یعنی مدل مطلوب بوده است: که در مدل پژوهش حاضر این مقدار برای ایجاد اشباع شده ۰/۰۴۲ مدل کارش شده است و در ادامه مقدار (NFI) باید بزرگتر مساوی ۰/۹ باشد که در مدل حاضر تقریباً برابر با ۰/۹۰ مدل ایجاد شده است. همچنین در ادامه جهت بررسی تناسب بین مدل از شاخص شاخص Q^2 که به شاخص استون و گیسر معروف است شد. به طوری که معمولاً مقدار بالاتر از ۰/۰۳ نشان از تناسب بین مدل است. که نتایج حاکی از تناسب بین مدل است.

^۱ Heterotrait-Monotrait Ratio

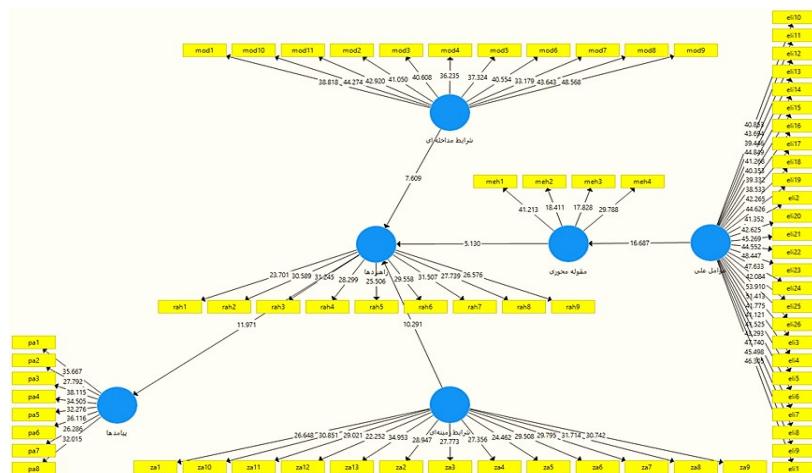
جدول ۸: شاخص استون و گیسر برای تناسب مدل با مقدار ضریب Q^2

Q^2	SSE	SSO	مقولات
-۰/۳۹۸	۱.۷۷۲/۴۷۱	۲.۹۴۳/...	شرطی علی
-۰/۳۹۶	۲.۵۶۶/۱۱۶	۴.۲۵۱/...	مقوله محوری
-۰/۵۳۱	۱.۶۸۸/۶۵۵	۳.۰۹۷/...	راهبردها
-۰/۵۵۰	۳.۸۲۶/۵۷۷	۸.۵۰۲/...	شرطی مداخله‌گر
-۰/۳۰۰	۱.۳۰۸/...	۱.۰۲۹/۲۵۵	شرطی زمینه‌ای
-۰/۴۲۶	۱.۵۰۰/۹۴۲	۲۶۱۶/...	پیامدها

در ادامه و در شکل شماره ۲، ارتباط متغیرهای پژوهش با استفاده از تکنیک حداقل مربعات جزئی و با نرم‌افزار Smart PLS و همچنین در شکل شماره ۳، مقدار آماره T برای مدل کلی پژوهش با استفاده از تکنیک بوت استریپینگ نشان داده می‌شود.

شکل ۲: مقدار ضرایب مسیر و بارهای عاملی

شکل ۳: مدل کلی پژوهش بر اساس آماره

با توجه به نتایج به دست امده از دو مسودار، دو مسیرها مسیرهای معنی‌دار می‌باشند (یعنی مسیرها بیشتر از مقدار بحرانی $1/16$ در حالت ضرایب استاندارد هستند) و مقدار **T-Value** نیز در بازه بحرانی $1/96$ تا $+1/96$ قرار نگرفته است. پس تمامی مسیرها معنی‌دار بوده و مدل پژوهشی دارای برآذش مناسبی است و خلاصه آن در جدول شماره چهاره شده است.

جدول ۹: ضرایب مسیر و مقدار معناداری ابعاد مدارس خلاق

بعاد	ضرایب مسیر	ضرایب معناداری
مقوله محوری	۰.۶۸۲	۱۶/۵۸
راهبردها	۰.۲۵۵	۵/۱۳۰
راهبردها	۰.۳۲۸	۷/۶۰۹
راهبردها	۰.۵۲۷	۱۰/۹۹۱
پیامدها	۰.۵۱۰	۱۱/۹۷۱

طبق نتایج به دست آمده از جدول (۹) مقدار ضرایب مسیر بزرگتر مساوی $1/05$ است و از آنجایی که در سطح اطمینان $1/05$ مقدار t بزرگتر از $1/96$ است، پس می‌توان نتیجه گرفت که روابط مثبت و معنادار هستند. در نهایت طبق نتایج مدل شبکه‌ای الگوی مدرسه خلاق تدوین شد.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف طراحی و اعتباریابی الگوی مدرسه خلاق در دوره ابتدایی صورت گرفت. الگوی مدرسه خلاق در دوره ابتدایی، با هدف ایجاد محیطی پویا و نوآورانی برای دانش‌آموزان، مستلزم توجه به عوامل متعددی است که در ادامه به برخی از آن‌ها پرداخته می‌شود. طبق نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر ۶ مقوله اصلی بر اساس مدل پارادایمی بدست آمد. عوامل علی‌شامل رشد و توسعه حرفه‌ای، برنامه‌ریزی و طراحی درسی، فرهنگ خلاقانه و توسعه خودکارآمدی می‌باشد. در تبیین این یافته می‌توان اذعان داشت که در دنیا پویایی امروز، نظام‌های آموزشی برای پاسخگویی به نیازهای روزافزون دانش‌آموزان و آماده کردن آنها برای چالش‌های آینده، به تحول و نوآوری نیاز دارند. در این میان، توسعه حرفه‌ای معلمان به عنوان یکی از ارکان اصلی این تحول، نقشی اساسی در ارتقای کیفیت آموزش و پرورش ایفا می‌کند. نوآوری در آموزش و توسعه حرفه‌ای معلمان، فرآیندی مستمر و پویا است که نیازمند تعهد و همکاری همه جانبی از سوی معلمان، مدیران، سیاستگذاران و ذینفعان نظام آموزشی است. مطالعات نشان می‌دهد که توسعه صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان، از جمله سلطط بر مهارت‌های آموزشی و روش‌های تدریس نوآورانه، می‌تواند به بهبود کیفیت آموزشی و پرورش خلاقیت در دانش‌آموزان منجر شود (رضایی و سلیمان پورعمان، ۱۳۹۴). مطالعات اخیر نشان می‌دهد که برنامه‌های توسعه حرفه‌ای معلمان، بهویژه آن‌هایی که بر خلاقیت تأکید دارند، تأثیر مثبتی بر توامندی‌های حرفه‌ای معلمان و رفتار خلاق آن‌ها و دانش‌آموزان دارند. به عنوان مثال، حوریزاده (۱۳۸۹) در پژوهشی بر این باورند که درس پژوهی خلاقیت محور باعث افزایش خلاقیت در معلمان و دانش‌آموزان شده و مهارت‌های حرفه‌ای معلمان را بهبود بخشیده است (حوریزاده، ۱۳۸۹). همچنین، توسعه حرفه‌ای معلمان با بهبود عملکرد آن‌ها در مدارس و نظام آموزش و پرورش مرتبط است. پژوهشی در این زمینه نشان داد که آموزش‌های لازم برای توامندسازی معلمان می‌تواند به بهبود کیفیت تدریس و تربیت دانش‌آموزان خلاق و مستقل منجر شود (اسکاوز و همکاران، ۱۴۰۳). علاوه بر این، رابطه مثبت و ممتازی بین یادگیری خوداگیر و تفکر خلاق با توسعه حرفه‌ای معلمان وجود دارد. پژوهشی در اصفهان نشان داد که خوداگیری در یادگیری و تفکر خلاق می‌تواند به توسعه حرفه‌ای معلمان کمک کند و در نتیجه، کیفیت آموزش در مدارس ابتدایی را بهبود بخشد (رحمی، عزیزی، صفارچیدی، ۱۴۰۰). در نتیجه، توسعه حرفه‌ای معلمان به عنوان یکی از عوامل کلیدی در الگوی مدارس خلاق در دوره ابتدایی، با ارتقای مهارت‌ها و دانش معلمان، به بهبود کیفیت آموزش و پرورش و پرورش دانش‌آموزان خلاق و مستقل کمک می‌کند.

برنامه‌ریزی و طراحی درسی یکی دیگر از عواملی است که در الگوی مدارس خلاق در دوره ابتدایی ایجاد نظری می‌شود. خلاقیت دانش‌آموزان ایفا می‌کند. برنامه‌های درسی که به طور خاص برای تقویت خلاقیت طراحی شده‌اند، می‌توانند محیط‌های یادگیری را فراهم کنند که در آن‌ها دانش‌آموزان به تفکر انتقادی، حل مسئله و نوآوری شرکت می‌کنند. مطالعات اخیر نشان می‌دهد که برنامه‌های درسی مبتنی بر فلسفه برای کودکان (فیک) تأثیر مثبتی بر رشد خلاقیت دانش‌آموزان دارند. در تایید این تبیین می‌توان به نتایج به دست آمده از پژوهش کنایی هرنزی و همکاران (۱۴۰۰) اشاره کرد که نشان داد اچرای برنامه درسی فلسفه برای کودکان منجر به افزایش خلاقیت و مؤلفه‌های آن مانند انعطاف‌پذیری، ایتکار، بسط و سیالی در دانش‌آموزان می‌شود (کنایی هرنزی و همکاران، ۱۴۰۱). علاوه بر این، برنامه‌های درسی که از روش‌های آموزشی مبتنی بر بازی، مانند برنامه‌های لگومحور، استفاده می‌کنند، می‌توانند خلاقیت دانش‌آموزان را تقویت کنند. پژوهشی در سال ۲۰۲۲ نشان داد که به کارگیری برنامه درسی لگومحور در آموزش مفاهیم ریاضی پایه دوم ابتدایی، تأثیر مثبتی بر خلاقیت دانش‌آموزان دارد (نجفی و

سعادتمدن، ۱۴۰۳). همچنین، طراحی برنامه‌های درسی که به مهارت‌آموزی و توسعه مهارت‌های عملی دانش‌آموزان توجه دارند، می‌تواند به پرورش خلاقیت در مدارس ابتدایی کمک کند. محمودی (۱۴۰۳) به بررسی میزان توجه برنامه درسی دوره ابتدایی به مهارت‌آموزی پرداخت و نشان داد که برنامه‌های درسی مهارت‌محور می‌توانند به توسعه خلاقیت و توانمندی‌های دانش‌آموزان منجر شوند (محمودی، ۱۴۰۳). علاوه بر این، برنامه‌ریزی و طراحی درسی مناسب نیز با تأکید بر مهارت‌های تفکر خلاق، بستری برای تقویت خلاقیت دانش‌آموزان فراهم می‌کند. در این راستا، طراحی برنامه‌های درسی که به توسعه مهارت‌های تفکر خلاق می‌پردازند، می‌تواند مؤثر باشد (صفایی و همکاران، ۱۴۰۰).

طبق تابیخ، ایجاد فرهنگ خلاقانه در مدرسه و تقویت خودکارآمدی معلمان و دانش‌آموزان، از دیگر عوامل مؤثر در موفقیت الگوی مدرسه خلاق است. تحقیقات حاکی از آن است که فرهنگ مدرسه می‌تواند تأثیر بسیاری در توسعه حرفاهای معلمان داشته باشد (نیکنامی و کریمی، ۱۳۹۸). در نتیجه، طراحی برنامه‌های درسی که به توسعه خلاقیت و مهارت‌های تفکر انتقادی دانش‌آموزان توجه دارند، می‌تواند به عنوان یکی از عوامل کلیدی در الگوی مدارس خلاق، در دوره ابتدایی محسوب شود. این برنامه‌ها با فراهم کردن فرصت‌های یادگیری متنوع و تشویق دانش‌آموزان به شرکت فعال در فرآیند یادگیری، زمینه‌ساز پرورش خلاقیت و نوآوری در آن‌ها می‌شوند. بنابراین، توجه به این عوامل و برنامه‌ریزی چهت تقویت آن‌ها، می‌تواند در رشد و نمو مدرسه خلاق در دوره ابتدایی مؤثر باشد. همچنین نتایج به دست آمده حاکی از آن است که فرهنگ خلاقانه و خودکارآمدی از مقوله‌های دیگر عوامل علی‌وستند که می‌تواند در شکل‌گیری مدارس خلاق در دوره ابتدایی نقش بسیاری ایفا نمایند. به عبارتی فرهنگ خلاقانه در مدرسه محیط را فراهم می‌کند که در آن دانش‌آموزان تشویق به تفکر نوآورانه، بیان ایده‌های جدید و پذیرش چالش‌های فکری می‌شوند. این فرهنگ با ایجاد فضایی که در آن اشتباهاهات به عنوان فرصت‌های یادگیری دیده می‌شوند، به دانش‌آموزان امکان می‌دهد تا بدون ترس از شکست، خلاقیت خود را بپرورد. مطالعات نشان می‌دهد که وجود فرهنگ خلاقانه در مدرسه با مؤلفه‌های نظریه مشارکت، استقبال از خلاقیت، روحیه پژوهشگری و آزادی اندیشه و عمل، تأثیر مستقیم بر توسعه خلاقیت دانش‌آموزان دارد. و مقوله خودکارآمدی که به باور فرد نسبت به توانایی‌های خود در انجام وظایف و مواجهه با چالش‌ها اشاره دارد؛ در زمینه خلاقیت، به این معناست که دانش‌آموزان به توانایی خود در تولید ایده‌های نو و حل مسائل به صورت خلاقانه ایمان داشته باشند. تحقیقات نشان می‌دهد که خودکارآمدی خلاق معلمان نیز می‌تواند بر عملکرد تفصیلی و خلاقیت دانش‌آموزان تأثیرگذار باشد؛ به طوری که معلمانی با خودکارآمدی خلاق بالا، مهیط‌های یادگیری پویاتری ایجاد کرده و دانش‌آموزان را به خلاقیت ترغیب می‌کنند. این یافته با نتایج به دست آمده از پژوهش‌های صالحی (۱۴۰۲)؛ کارخانه‌ای، کرمی و نیکان (۱۴۰۲)؛ یاسمی و همکاران (۱۳۹۹) همسو است.

علاوه بر عوامل علی، بر اساس مدل پارادایمی، عوامل زمینه‌ای نظریه مقوله‌های خانوادگی، اقتصادی و اجتماعی نیز به عنوان بسترهای مؤثر در پرورش خلاقیت دانش‌آموزان شناسایی شدند. که این عوامل می‌تواند بکارست راهبردهای خلاقانه برای توسعه مدارس خلاق در دوره ابتدایی را تحت قرار دهد. در تبیین این یافته‌ها می‌توان اذعان داشت که، خانواده به عنوان نخستین و پایدارترین نهاد اجتماعی، نقش بی‌بیلی در شکل‌گیری و تقویت خلاقیت کودکان ایفا می‌کند. والدینی که با ایجاد محیطی غنی از تحریکات فکری، تشویق به بیان ایده‌های نو و فراهم‌سازی فرصت‌های یادگیری متنوع، زمینه رشد خلاقیت را در فرزندان خود فراهم می‌سازند. تحقیقات نشان می‌دهد که سبک‌های فرزندپروری والدین می‌تواند تأثیر مستقیمی بر رشد عاطفی و شناختی

کودکان داشته باشد، به طوری که شیوه‌های فرزندپروری مقندرانه و حمایت‌گرانه با افزایش خلاقیت در کودکان مرتبط است. علاوه بر این، جو عاطفی خانواده و روابط مثبت بین اعضا می‌تواند بستری مناسب برای پرورش خلاقیت فراهم کند. مطالعات نشان داده‌اند که خانواده‌هایی که ارتباطات گرم و صمیمی دارند و به فرزندان خود اجازه می‌دهند تا ایده‌های خود را بیان کنند، خلاقیت بیشتری در فرزندان خود مشاهده می‌کنند. همچنین، حمایت خانواده در دوران تحصیل می‌تواند نقش مهمی در تقویت خلاقیت دانش‌آموزان داشته باشد. پژوهشی نشان داده است که حمایت خانواده و داشتگان می‌تواند پیش‌بینی کننده خلاقیت در دانشجویان باشد، به طوری که حمایت اطلاعاتی و عاطفی از سوی خانواده می‌تواند به افزایش خلاقیت و ریسک‌پذیری منجر شود. از سوی دیگر وضعیت اقتصادی خانواده و جامعه می‌تواند تأثیر قابل توجهی بر فرصت‌های آموزشی و پرورشی کودکان داشته باشد. دسترسی به منابع آموزشی متنوع، امکانات فرهنگی و فرصت‌های یادگیری خارج از مدرسه، همگی به وضعیت اقتصادی خانواده بستگی دارند. تحقیقات نشان می‌دهد که کودکان خانواده‌های با وضعیت اقتصادی بالاتر، به دلیل دسترسی به منابع بیشتر، فرصت‌های بیشتری برای توسعه خلاقیت خود دارند. علاوه بر این، وضعیت اقتصادی می‌تواند بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان نیز تأثیرگذار باشد. مطالعات نشان داده‌اند که دانش‌آموزانی که در خانواده‌های با وضعیت اقتصادی پایین زندگی می‌کنند، ممکن است با چالش‌های بیشتر در مسیر تحصیلی خود مواجه شوند که می‌تواند بر توسعه خلاقیت آن‌ها نیز تأثیر منفی بگذارد. بنابراین، بهبود وضعیت اقتصادی خانواده‌ها و فراهم‌سازی دسترسی برابر به منابع آموزشی می‌تواند نقش مهمی در تقویت خلاقیت دانش‌آموزان ایفا کند. سیاست‌گذاران آموزشی باید به این نکته توجه داشته باشند و برنامه‌هایی را برای حمایت از دانش‌آموزان در خانواده‌های با وضعیت اقتصادی پایین تدوین کنند. همچنین محیط اجتماعی که کودک در آن رشد می‌کند، شامل مدرسه، جامعه محلی و گروه‌های همسالان، می‌تواند بر توسعه خلاقیت تأثیرگذار باشد. محیط‌های اجتماعی که تنوع فرهنگی، تعاملات مثبت و فرصت‌های شمارکت در فعالیت‌های گروهی را فراهم می‌کنند، می‌توانند به تقویت خلاقیت کودکان کمک کنند. همچنین، جو حاکم بر مدرسه و روش‌های تدریس معلمان نیز به عنوان بخشی از محیط اجتماعی، در پرورش خلاقیت دانش‌آموزان نقش مهمی ایفا می‌کنند. علاوه بر این، نشاط اجتماعی و سلامت روانی دانش‌آموزان نیز می‌تواند با خلاقیت آن‌ها مرتبط باشد. مطالعات نشان داده‌اند که عواملی مانند نشاط اجتماعی، سلامت روانی و رضایت از زندگی می‌توانند بر خلاقیت دانش‌آموزان تأثیرگذار باشند. بنابراین، ایجاد محیط‌های اجتماعی حمایتی و فراهم‌سازی فرصت‌های تعامل مثبت می‌تواند به تقویت خلاقیت در دانش‌آموزان منجر شود. مدارس و جوامع محلی باید به این نکته توجه داشته باشند و برنامه‌هایی را برای ارتقاء تعاملات اجتماعی مثبت و حمایت از خلاقیت دانش‌آموزان تدوین کنند. این یافته با نتایج به دست آمده از پژوهش آیسته (۱۴۰۳): صادقی خیرآبادی، شهرسازی، گرامیان (۱۴۰۲) و اکبری (۱۴۰۱)؛ دولت دوست (۱۳۹۸)؛ آمینی، حمیمی، منتظر (۱۳۹۸)؛ اکبری، جرگه و خزایی (۱۳۹۲) همسو است.

همچنین نتایج به دست آمده حاکی از آن است که، عوامل مداخله‌ای نظیر کالبد آموزشی، تکنولوژی آموزشی و فعالیت‌های یاددهی-یادگیری به عنوان عناصر کلیدی در پرورش خلاقیت دانش‌آموزان شناسایی شده‌اند، که بر بکاربری راهبردها تأثیر مثبت و معنی‌داری دارند. در شرح و تبیین این یافته می‌توان اظهار داشت که کالبد آموزشی (فضای فیزیکی مدرسه، شامل طراحی کلاس‌ها، نورپردازی، رنگ‌ها و چیدمان فضاهای) تأثیر بسزایی بر خلاقیت دانش‌آموزان دارد. مطالعات نشان می‌دهد که محیط‌های آموزشی با طراحی مناسب می‌توانند انگیزه یادگیری و خلاقیت را در دانش‌آموزان تقویت کنند. صراف، البرزی و امینی (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان بررسی تأثیر عناصر کالبدی فضاهای آموزشی بر ارتقای خلاقیت کودکان با تحلیل گرافیکی نقاشی نشان دادند که عناصر کالبدی فضاهای آموزشی می‌توانند به ارتقای خلاقیت دانش‌آموزان کمک کنند. علاوه بر این، محیط‌های آموزشی که امکان تعاملات

گروهی و فعالیت‌های مشارکتی را فراهم می‌کنند، می‌تواند به توسعه مهارت‌های اجتماعی و خلاقیت دانش‌آموزان کمک کند. طراحی فضاهایی که انعطاف‌پذیر بوده و امکان تغییر چیدمان را دارند، می‌تواند به معلمان در اجرای روش‌های خلاقانه یاری رساند. از طرفی استفاده از فناوری‌های نوین در فرآیند آموزش می‌تواند به طور قابل توجهی خلاقیت دانش‌آموزان را تقویت کند. ابزارهای دیجیتال، نرم‌افزارهای آموزشی و دسترسی به منابع آنلاین، فرسته‌های جدیدی برای یادگیری خلاقانه فراهم می‌کنند. توکلی‌زاده نویابی (۱۴۰۲) در پژوهشی بر این باور است که روش‌های آموزشی خارج از کلاس، دانش‌آموزان را به یادگیری فعال و خلاقانه تشویق می‌کند. فعالیت‌هایی مانند تحقیق درباره عالمندی‌ها، ایجاد فرسته‌های شخصی و انتخاب موضوعات اخباری، به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا مفاهیم علمی و آموزشی را در زمینه‌های مورد علاقه خود تجربه و گسترش دهند. همچنین نورآبادی (۱۳۹۹) در پژوهشی بر این باور است که کاربرد تکنولوژی آموزشی در مدارس پیش‌زدن می‌تواند به ارتقای سطح خلاقیت و نوآوری دانش‌آموزان منجر شود. همچنین، استفاده از تکنولوژی می‌تواند به دانش‌آموزان کمک کند تا بروش‌های جذاب و متفاوتی به یادگیری پردازند و تجربه خلاقانه‌تری در فرآیند یادگیری داشته باشند. ابزارهایی از جمله بازی‌های آموزشی تعاملی، برنامه‌های کاربردی و فیلم‌های آموزشی کودکان را به تفکر و خلاقیت ترغیب می‌کنند. از طرفی دیگر، بکارگیری روش‌های تدریس و فعالیت‌های آموزشی توسط معلمان، نقش مهمی در پژوهش خلاقیت دانش‌آموزان دارند. استفاده از روش‌های تدریس خلاقانه و کودک محور می‌تواند به تقویت قوه خلاقیت در دانش‌آموزان کمک کند. این یافته با تابعیت به دست آمده از پژوهش‌های صراف، البرزی، امینی (۱۴۰۲)؛ قرالو و همکاران (۱۴۰۲)؛ نورآبادی (۱۳۹۹)؛ رحمت‌زهی، فاتحی (۱۳۹۷) همسو است.

در ادامه تابعیت به دست آمده حاکی از آن است که، راهبردهایی نظیر سازمان مثبت‌گرایانه، دانش‌افزایی خلاقانه و ارتباط با جامعه به عنوان عناصر کلیدی در پژوهش خلاقیت دانش‌آموزان تأثیرگذار هستند. که در تبیین این یافته می‌توان اعنان داشت که ایجاد یک سازمان مثبت‌گرایانه، در مدارس ابتدایی می‌تواند به بهبود عملکرد و ارتقای خلاقیت دانش‌آموزان منجر شود. رهبری مثبت‌گرایانه، فرهنگ مثبت، استراتژی‌های مثبت و طراحی مثبت از جمله ابعاد مهم در این زمینه هستند. میرکاظمی و خلاخالی (۱۳۹۶) به بررسی وضعیت مثبت‌گرایانه سازمانی در مدارس دولتی پرداخت و نشان داد که تقویت این ابعاد می‌تواند به بهبود عملکرد مدارس کمک کند. علاوه بر این، توانمندسازی مدیران در حوزه رهبری مثبت‌گرایانه می‌تواند به ایجاد محیطی حمایتی و انگیزشی برای دانش‌آموزان و معلمان منجر شود. که این تبیین با تابعیت به دست آمده از پژوهشی با عنوان شناسایی عوامل مؤثر بر رهبری مثبت‌گرایانه در بین مدیران مدارس همسو است و نشان داد که توسعه مهارت‌های رهبری در مدیران می‌تواند به توسعه مهارت‌های تفکر خلاقانه در دانش‌آموزان منجر شود. این در حالی است که تقویت ارتباط بین مدرسه و جامعه نیز می‌تواند به بهبود فرآیند آموزش و پژوهش و توسعه خلاقیت در دانش‌آموزان منجر شود. مشارکت والدین و جامعه در فعالیت‌های مدرسه می‌تواند به ایجاد محیطی حمایتی و انگیزشی برای دانش‌آموزان کمک کند. علاوه بر این، تبدیل مدارس به سازمان‌های یادگیرنده می‌تواند به توسعه و یادگیری مادام‌العمر در جامعه منجر شود. ارشادی (۱۴۰۰) پژوهشی با هدف بررسی تأثیر تبدیل مدارس به سازمان‌های یادگیرنده انجام داده و نشان داد که این رویکرد می‌تواند به بهبود فرآیند آموزش و پژوهش و توسعه خلاقیت در دانش‌آموزان کمک کند. این یافته با تابعیت به دست آمده از پژوهش‌های مقدس و همکاران (۱۴۰۲)؛ شیروانی شیری، حیدری نقدعلی، رامیان (۱۴۰۲)؛ جعفرزاده، حسینی، علایی روز بهایی (۱۴۰۰)؛ ارشادی (۱۴۰۰)؛ مهدی‌زاده، عراقیه، حیدریه (۱۳۹۷)؛ میرکاظمی و خلاخالی (۱۳۹۶) همسو

است. پرشد و نمو مدارس خلاق در دوره ابتدایی می‌تواند پیامدهایی داشته باشد که در پژوهش حاضر این پیامدها عبارتند از: تربیت شهرهوندان آگاه و مسئولیت‌پذیر از اهداف اساسی نظامهای آموزشی پیشرفتی است. در مدارس ابتدایی، با تأکید بر آموزش حقوق و وظایف شهرهوندانی، می‌توان نسلی متعهد به ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی پرورش داد. مطالعات نشان می‌دهد که برنامه‌های درسی متمرکز بر تربیت شهرهوندان فعال، به داشت آموزان کمک می‌کند تا مهارت‌های اجتماعی نظیر احترام به حقوق دیگران، حس همبستگی و مسئولیت‌پذیری را بیاموزن. ارتقای بهره‌وری در نظام آموزشی، بهویژه در مدارس ابتدایی، مستلزم به کارگیری راهکارهای مؤثر و شناسایی موانع موجود است. پژوهش‌ها نشان می‌دهد که چهت‌گیری به سمت بهبود فرآیندها و عملکردها از طریق شناخت وضع موجود و مشارکت همه‌جانبه تمامی افراد جامعه، بهویژه مستولان، کارکنان آموزشی، داشت آموزان و اولیای آن‌ها، می‌تواند به ایجاد مدرسه بهره‌ورون منجر شود. توسعه توانمندی‌های معلمان و داشت آموزان در مدارس ابتدایی، نقشی حیاتی در بهبود کیفیت آموزشی و تربیتی ایفا می‌کند. استفاده حداکثری از ظرفیت‌های موجود و بهره‌گیری از رویکردهای نوین آموزشی می‌تواند به اعثای توانمندی‌ها منجر شود. به عنوان مثال، استاندار آذربایجان شرقی بر ضرورت استفاده حداکثری از ظرفیت‌های موجود برای اعثای آموزشی و تربیتی در آموزش و پرورش تأکید کرده است. این بافته با نتایج به دست آمده از پژوهش‌های صادقی جوزانی (۱۴۰۲): میرکاظمی و خلخالی (۱۳۹۶) همسو است.

محدودیت‌های پژوهش

۱. محدودیت نمونه‌گیری: این پژوهش به نمونه‌ای از معلمان و مدیران مدارس ابتدایی محدود شد و سایر گروه‌های تأثیرگذار نظیر والدین یا داشت آموزان به طور مستقیم مورد بررسی قرار نگرفتند.
۲. محدودیت زمانی و مکانی: داده‌ها در یک بازه زمانی خاص و در محدوده جغرافیایی مشخص جمع‌آوری شده‌اند که ممکن است نتایج پژوهش را به مناطق و شرایط مشابه محدود کند.
۳. محدودیت ابزار پژوهش: اگرچه ابزارهای مورد استفاده از اعتبار و پایایی مناسبی برخوردار بودند، اما ممکن است در ک معلمان و مدیران از پرسش‌نامه‌ها یا مصاحبه‌ها تحت تأثیر بیش‌زمینه‌های شخصی آنان قرار گرفته باشد.
۴. چالش‌های اجرایی: محدودیت در اجرای عملی الگوی مدرسه خلاق به دلیل نیاز به منابع انسانی، مالی و زیرساختی می‌تواند از محدودیت‌های پژوهش باشد.

پیشنهادات کاربردی

۱. آموزش معلمان برای پیاده‌سازی روش‌های خلاقانه و استفاده از فناوری‌های نوین در برنامه‌های درسی.
۲. ایجاد محیط‌های یادگیری بین‌المللی با تأکید بر طراحی فضاهای آموزشی که خلاقیت و نوآوری داشت آموزان را تشویق کند.
۳. ایجاد سیستم‌های حمایتی و تشویقی برای معلمان و مدیران مدارس به منظور استفاده از الگوی مدرسه خلاق.
۴. برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای والدین جهت ارتقای آگاهی آن‌ها از اهمیت خلاقیت و نقش آن در تربیت فرزندان.

پژوهش‌های پژوهشی

۱. انجام مطالعات طولی برای بررسی تأثیرات بلندمدت الگوی مدرسه خلاق بر عملکرد تحصیلی و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان.
۲. پژوهش در مورد میزان تأثیر فرهنگ خالقانه مدرسه بر انگیزه و رضایت شغلی معلمان.
۳. بررسی تطبیقی الگوی مدرسه خلاق با سایر مدل‌های آموزشی در کشورهای مختلف برای شناخت نقاط قوت و ضعف.
۴. مطالعه بر روی تأثیر فناوری‌های نوین، تغییر هوش مصنوعی و واقعیت افزوده، در ارتقای خلاقیت دانش‌آموزان در چارچوب این الگو.
۵. طراحی پژوهش‌های میان رشته‌ای که به بررسی تعامل بین خلاقیت دانش‌آموزان و عوامل اجتماعی، روان‌شناختی، و محیطی می‌پردازند.

تقدیر و تشکر

این مقاله حاصل (بخشی از) رساله دکتری با عنوان طراحی و اعتباریابی الگوی مدرسه خلاق در دوره ابتدایی در مقطع دکترا در سال ۱۴۰۰ است. از اساتید گرانقدر و ارجمند، به ویژه استاد راهنمای و مشاور عزیز که با راهنمایی‌ها، دانش و حمایت‌های بی‌دریغ خود، این مسیر پژوهشی را هموار کردند، صمیمانه قدردانی می‌نمایم. همچنین از خانواده عزیز که در انجام این پژوهش باریگر من پشتونه من در این مسیر بودند، سپاسگزارم. قدردانی ویژه‌ای نیز از دوستان و همکارانی دارم که در انجام این پژوهش باریگر من بودند. بی‌تردید این دستاورد حاصل تلاش جمعی و حمایت‌های بی‌متن این عزیزان است.

منابع

ارشادی، رحیم. (۱۴۰۰). بررسی مدرسه به عنوان یک سازمان یادگیرنده (مدرسه یادگیرنده). آموزش و پرورش (پیش دبستانی، دبستانی، تطبیقی)، ۲(۲)، ۸۶-۱۰۶. (لينک)

اکبری، مرتضی؛ جرگه، مجید؛ خزایی، مرتضی. (۱۳۹۲). بررسی رابطه عوامل خانوادگی با میزان خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان سال سوم راهنمایی شهرستان رودبار جنوب، همایش منطقه‌ای چالش‌ها و راهکارهای توسعه در مناطق محروم، کرمان (لينک)

امینی، محمد؛ رحیمی، حمید؛ منتظر، مرجان. (۱۳۹۸). آسیب شناسی رشد خلاقیت دانش‌آموزان در نظام آموزشی ایران (مورد مطالعه: مدارس دوره متوسط اول کاشان). اینکار و خلاقیت در علوم انسانی، ۱(۹)، ۸۱-۱۱۴. (لينک)

ایسته، مصصومه (۱۴۰۳). تأثیرات والدین بر خلاقیت کودکان. دومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های مدیریت، تعلیم و تربیت در آموزش و پرورش. تهران.

بهشتی قوزلو، سجاد. (۱۴۰۲). تأثیر معلم در ایجاد خلاقیت و نقش خلاقیت و نوآوری در پیشرفت دانش‌آموزان. کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی در ایران. (لينک)

توکلی زاده نوایی، زهرا. (۱۴۰۲). نقش روش های تدریس در پرورش خلاقیت دانش آموزان ابتدایی. همایش ملی تحقیقات میان رشته ای در مدیریت و علوم انسانی. [\(لينك\)](#)

جعفرزاده، محمدرحیم، حسینی، سیده اسماء، علایی روزبهانی، اعظم. (۱۴۰۰). نقش میانجی گری بهزیستی روان شناختی در رابطه بین ناب اوری و ارتباط مثبت در مدرسه. رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۱۲ (پایی ۴۸)، ۱۶۵-۱۸۰. [\(لينك\)](#)

جوادی، سعید؛ شهسواری، نسیم؛ ایمانی، ناهید؛ هاشمی فرد، کلثوم (۱۴۰۲). نوآوری در آموزش: توسعه حرفه ای معلمان در خدمت خلاقیت و تحول در نظام آموزشی، پانزدهمین کنفرانس ملی حقوق، علوم اجتماعی و انسانی، روانشناسی و مشاوره، شیراز. [\(لينك\)](#)

حربیزاد، بهمن. (۱۳۸۹). بررسی تاثیر درس پژوهی خلاقیت محور بر توسعه توانمندی های حرفه ای معلمان و یادگیری رفتار خلاق معلمان و داشت آموزان. فرهنگ مشاوره و روان درمانی، ۱(۱)، ۷۵-۹۲. doi: 10.22054/qccpe.2010.5867.9۲-۷۵

خانی، فاطمه. (۱۳۹۹). نقش طراحی آموزشی در ارتقای خلاقیت دانش آموزان ابتدایی. مجله پژوهش های آموزشی، ۱۲ (۱)، ۲۲-۳۵. [\(لينك\)](#)

دولت دوست، محمد (۱۳۹۸). تاثیر خانواده در تربیت و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان. پنجمین کنفرانس ملی علوم انسانی و مطالعات مدیریت رحمت زهی، خدافظی، و فاتحی، نفیسه. (۱۳۹۷). نقش روشیهای تدریس در پرورش خلاقیت دانش آموزان ابتدایی. کنفرانس ملی دستاوردهای نوین چنان در تعلیم و تربیت، روانشناسی، حقوق و مطالعات فرهنگی اجتماعی. [\(لينك\)](#)

رجیمی، فاطمه؛ عزیزی شمامی، مصطفی؛ صفار حیدری، حبیت. (۱۴۰۰). بررسی رابطه میان توسعه حرفه ای با تفکر خلاق معلمان ابتدایی اصفهان با میانجی گری رویکرد خودآهرباری، سامانه مدیریت اطلاعات پژوهشی، دانشگاه مازندران. [\(لينك\)](#)

رضایی، فرشته؛ سلیمان پور عمران، معصومه. (۱۳۹۴). نگاهی به توسعه صلاحیت حرفه ای در معلمان. کنفرانس ملی روانشناسی علوم تربیتی و اجتماعی، بابل. [\(لينك\)](#)

رنجدوست، شهرام؛ اکبری، سیما. (۱۴۰۱). مشکلات مدارس در پرورش خلاقیت دانش آموزان. دهمین همایش علمی پژوهشی علوم تربیتی و روانشناسی، اسیب های اجتماعی و فرهنگی ایران، تهران. [\(لينك\)](#)

شیروانی شیری، علی؛ حیدری نقدعلی، یثیلا؛ رامیان، صادق. (۱۴۰۲). چالش ها و راهکارهای آموزش تفکر خلاق در مدارس ابتدایی پاسوجه نشیبه تفکر و کوک. ۱۴ (۱)، ۲۰-۲۲. [\(لينك\)](#)

صادقی جوزانی، علی احمد (۱۴۰۲). مرور و مطالعه ای بر راهکارهای افزایش کیفیت آموزشی و ارتقاء کیفیت بهرهوری در آموزش و پرورش، سومین کنفرانس بین المللی و چهارمین کنفرانس ملی یافته های نوین در مدیریت، روانشناسی و حسابداری، تهران. [\(لينك\)](#)

صادقی خربایدی، زهرا؛ شهرسازی، زهرا؛ گرامیان، مرضیه. (۱۴۰۲). بررسی عوامل و راهکارهای موثر بر انگیزش و خلاقیت دانش آموزان. سومین همایش بین المللی علوم تربیتی، مشاوره، روانشناسی و علوم اجتماعی، همدان. [\(لينك\)](#)

صالحی، میریم. (۱۴۰۲). بررسی تاثیر خلاقیت معلمان در خود کارآمد بودن خلاق دانش آموزان در مدارس، سومین همایش ملی ایده های کاربردی در علوم تربیتی، روانشناسی و مطالعات فرهنگی، بوشهر. [\(لينك\)](#)

صرف، محدثه؛ البرزی، فربیا؛ امینی، امیرحسین. (۱۴۰۲). بررسی تاثیر عناصر کالبدی فضاهای آموزشی بر ارتقای خلاقیت کودکان با تحلیل گرافیکی نقاشی. معماری و شهرسازی آرمان شهر، ۱۶ (۳۴)، ۹۱-۱۰۰. [\(لينك\)](#)

صفایی، نصرت؛ زارعی، اقبال؛ سماوی، سید عبدالوهاب. (۱۴۰۰). طراحی و اعتباری خشی الکوی برنامه درسی مبتنی بر مهارت های تفکر خلاق برای دانش آموزان دوره ابتدایی. فناوری آموزش (فناوری و آموزش)، ۱۵ (پایی ۵۹)، ۵۷۹-۵۹۰. [\(لينك\)](#)

قالو، راضیه؛ علی‌زاده، شکیلا؛ علیلو، زهرا؛ زیال پور، مریم. (۱۴۰۲). «بیترین و موثرترین راهکارها و روش‌های تدریس موفق، خلاق و جذاب. اولین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های مدیریت، تعلیم و تربیت در آموزش و پرورش». [\(لينک\)](#)

کارخانه‌ای، حنان؛ کرمی، علی؛ نیکان، مصطفی. (۱۴۰۲). مقایسه میزان خودکارآمدی خلاق در دانش‌آموزان ابتدایی مدارس دولتی و غیردولتی ناجیه ۲ شهرستان کرمانشاه در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲. نهمین همایش علمی پژوهشی توسعه و ترویج علوم تربیتی و روانشناسی ایران، تهران. [\(لينک\)](#)

کشاورز، ربانی؛ دهقان، علیرضا؛ کشاورز، مریم (۱۴۰۳). نقش توسعه حرفة‌ای در بهبود عملکرد معلمان در مدارس و نظام آموزش و پرورش، سومین کنفرانس ملی تازه‌های روانشناسی تکاملی و تربیتی، بندرعباس. [\(لينک\)](#)

محمودی، بصیره. (۱۴۰۳). بررسی ویژگی‌های برنامه درسی خلاقیت محور. [\(لينک\)](#)

قدس، موسی؛ جعفری، پریوش؛ نوررحمانی، محمد؛ قلی قورچان، نادر (۱۴۰۲). شناسایی عوامل موثر بر رهبری مثبت گرایان در میان مدیران مدارس. رهبری و مدیریت آموزشی. (۱۷) ۲۱۱-۱۹۴.

مهدی‌زاده، امیرحسین، عراقیه، علیرضا، خیرلیه، حسین. (۱۳۹۷). تأثیر آموزش فلسفه برای کودکان بر پرورش خلاقیت دانش‌آموزان پسر پایه پنجم ابتدایی ناجیه یک آموزش و پرورش بهارستان. ابتكار و خلاقیت در علوم انسانی، ۳(۸)، ۲۱۵-۱۹۳. [\(لينک\)](#)

میرکاظمی، سیده مریم؛ خلخالی، علی (۱۳۹۶). بررسی وضعیت مثبت‌گرایی سازمانی در مدارس دولتی: پژوهش‌نامه تربیتی. (۱۲) ۱۸۰-۱۶۵. نجفی مرعلمکی، راضیه؛ سعادتمد، زهرا. (۱۴۰۲). بررسی تأثیر به کارگیری برنامه درسی تکمیل‌محور بر خلاقیت دانش‌آموزان در مفاهیم ریاضی دوره اول ابتدایی (بایه دوم دستان). [\(لينک\)](#)

نورآبادی، سولماز. (۱۳۹۹). کاربرد تکنولوژی آموزشی در مدارس پیشرو و تأثیر آن در ارتقای سطح خلاقیت و نوآوری دانش‌آموزان. نشریه فصلنامه مطالعات و تحقیقات در علوم فنی‌ها. (۳) ۶۷-۶۲.

نیکنامی، مصطفی، و کریمی، فربیا. (۱۳۹۸). صلاحیت‌های حرفة‌ای معلمان آموزش. انتشارات سمت

یاسمنی، صدیقه، حسینی خواه، علی، کیان، مرجان، گرامی پور، مسعود، و حسینی، افضل السادات. (۱۳۹۹). طراحی الگوی مدرسه خلاق برای دوره ابتدایی و اختباری‌شدن آن از دیدگاه متخصصان. ابتكار و خلاقیت در علوم انسانی، ۲(۱)، ۱۷۱-۱۰۸. [\(لينک\)](#)

Baer, J., & Kaufman, J. C. (2006). Creativity research in English-speaking countries. In J. C. Kaufman, & R. J. Sternberg (Eds.), *the international handbook of creativity*. New York, NY: Cambridge University Press.

Colley, K. M. (2015). Cultivating creativity: The practice of teaching for creativity in the elementary classroom. Available from Dissertations & Theses @ University of Denver; ProQuest Dissertations & Theses Global. (1701284845). Retrieved from <https://searchproquestcom.du.idm.oclc.org/docview/1701284845>

Cropley, A. J. (2004). *Creativity in Education & Learning: A Guide for Teachers and Educators*. Routledge.

Fletcher, A., & Riemer, M. (2022). Creativity in education: A pathway to problem-solving. *Creativity Research Journal*, 34(1), 102-112.

Hong, X., Chen, F., & Chai, C. S. (2019). A review of research on creativity in education. *Educational Psychology Review*, 31(4), 751-776.

Niu, W., & Sternberg, R. J. (2003). Societal and school influences on student creativity: The case of China. *Psychology in the Schools*, 40(1), 103-114.

Smith, J., & Brown, L. (2022). Creative approaches for special education students. *International Journal of Special Education*, 37(2), 70-55.

Taylor, K., & Jones, M. (2023). Reducing anxiety through creative learning environments. *Journal of School Psychology*, 49(1), 15-29.

Wyse, D., & Ferrari, A. (2015). Creativity and education: Comparing the national curricula of the states of the European Union. *British Educational Research Journal*, 41(1), 30-47.

Rethinking School Structure: Designing and Validating a Creativity-Based Model for Primary Education

Fardin Foroughi Soha¹, Adel Zahed², Ali Khaleqkhah³, Mehdi Moeinikia⁴

Abstract:

The aim of the present study was to identify and validate the creative school model in elementary school. The present study is applied in terms of its objective and qualitative-quantitative in terms of its content (mixed approach). In the qualitative phase, structured interviews were used to obtain data, and the results obtained were analyzed using the Strauss and Corbin method in the form of open, axial, and selective codes. In the quantitative phase, data were collected using a researcher-made questionnaire based on the qualitative results of the first phase, and confirmatory factor analysis and partial least squares were used for analysis. The statistical population of the qualitative section was the heads of subject groups and outstanding teachers in Ardabil province in the academic year 1402-1403, of which 12 people were selected until theoretical saturation was achieved and with the purposive sampling method. The statistical population of the quantitative section was all male and female teachers working in the first district of Ardabil, 1070 people, who were selected as a statistical sample based on the Cochran formula and according to the principle of questionnaire reversibility, 320 people were selected as a statistical sample using the multi-stage cluster sampling method. The results indicate that in the qualitative stage, 70 open codes, 17 axial codes, and 6 selected codes were obtained, and it was determined that the creative school model is influenced by the categories of professional education and development, curriculum planning and design, creative culture, self-efficacy development, family factors, social factors, economic factors, educational structure, teaching-learning activities, educational technology, community relations, positive organization, and research promotion. Also, according to the results of the quantitative stage, all components have a positive and significant relationship with their category. ($P<0.05$ and $t\text{-value}>1.96$) According to the results and considering the increasing changes and developments in various fields and the development of technology, addressing creativity and investing in its growth and development is more necessary and essential than ever.

Keywords: Creativity, Creative Schools, Elementary School

---

1. PhD Student in Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran. fardin.foroghi.2018@gmail.com.
2. Professor, University of Mohaghegh Ardabili, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran. Zahed@uma.ac.ir
3. Associate Professor, University of Mohaghegh Ardabili, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran. alikhaleg@gmail.com
4. Associate Professor, University of Mohaghegh Ardabili, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran. m_moeinikia@uma.ac.ir